

INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Meliyeva Dilfuza O'ralovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Choriyeva Gulchexra Xudoyshukurovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 5 bosqich talabasi

<https://doi.org/>

Annotatsiya: Ushbu maqolada integratsiyalashgan ta'limning nazariy va pedagogik asoslari keng yoritiladi. Integratsiya jarayonining mazmuni, shakl va metodlari, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida fanlararo aloqadorlikni kuchaytirish, bilimlarni yaxlit holda o'quvchilarga yetkazish, shuningdek, kreativ va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda integratsiyalashgan ta'limning o'rni alohida ko'rsatilgan. O'zbekiston ta'lim tizimidagi islohotlar hamda jahon tajribasi qiyosiy o'rganilib, muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: integratsiya, pedagogik asoslar, fanlararo bog'liqlik, kompetensiyaviy yondashuv, kreativlik, zamonaviy ta'lim, metod, texnologiya.

Аннотация : В данной статье подробно рассматриваются теоретические и педагогические основы интегрированного обучения. Анализируется содержание, формы и методы интеграции, её роль в всестороннем развитии личности учащегося. Особое внимание уделено значению интегрированного подхода в современном образовании для усиления межпредметных связей, формирования целостных знаний, развития креативного и критического мышления. Рассматривается опыт реформ в системе образования Узбекистана и зарубежные практики, определяются проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: интеграция, педагогические основы, межпредметные связи, компетентностный подход, креативность, современное образование, метод, технология.

Annotation : This article provides a detailed analysis of the theoretical and pedagogical foundations of integrated education. The content, forms, and methods of integration, as well as its role in the holistic development of learners, are examined. Special attention is given to the significance of the integrated approach in modern education for strengthening interdisciplinary connections, delivering knowledge in a comprehensive way, and fostering creativity and critical thinking. The article also reviews the experience of reforms in Uzbekistan's education system and international practices, while identifying existing challenges and suggesting possible solutions.

Keywords: integration, pedagogical foundations, interdisciplinary links, competency-based approach, creativity, modern education, method, technology.

Hozirgi davrda ta'lim tizimi jadal o'zgarishlar bosqichini boshdan kechirmoqda. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning murakkablashuvi shaxsdan yangi kompetensiyalarni talab qilmoqda. Shu boisdan ta'limda faqat alohida fanlar doirasida bilim berish kifoya qilmay, balki ularni o'zaro bog'liq holda, yaxlit tarzda o'rgatish zaruriyati yuzaga kelmoqda.

Integratsiyalashgan ta'lim – bu turli fanlarni yagona maqsad, mazmun va metodologiya asosida uyg'unlashtirib o'qitish jarayonidir. Uning bosh g'oyasi – o'quvchilar bilimni parchalanib ketishdan saqlash, ular orasidagi mantiqiy aloqadorlikni ochish, natijada

bilimlarning yaxlitligini ta'minlashdir. Masalan, matematika darsida statistik ma'lumotlarni o'rganishda informatika bilan bog'liqlik, tabiatshunoslik darsida esa ekologiya va geografiya bilan integratsiya samarali natija beradi.

Integratsiyalashgan yondashuvning dolzarbligi shundaki, u XXI asr ko'nikmalari – kreativlik, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va hamkorlikda ishlash kabi sifatlarni shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilar olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etishni o'rganadilar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining so'nggi yillardagi qaror va farmonlarida ta'lim jarayonida integratsiyalashgan yondashuvni kuchaytirish, fanlararo aloqadorlikni mustahkamlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu esa ta'limni xalqaro standartlarga yaqinlashtirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning muhim omilidir.

“Integratsiya” tushunchasi lotincha integratio so'zidan olingan bo'lib, “yaxlitlash”, “bir butun qilish” ma'nolarini anglatadi. Pedagogikada bu atama turli fanlarni yoki ta'lim jarayonidagi turli komponentlarni yagona maqsad va mazmun asosida uyg'unlashtirish jarayonini ifodalaydi. Integratsiyalashgan ta'lim — bu bilimlarni alohida-alohida emas, balki ularning o'zaro bog'liqligi va yaxlitligi asosida o'quvchilarga yetkazish metodidir.

Integratsiya jarayoni ta'limdagi parchalanishni bartaraf etadi. O'quvchilar matematika, fizika, kimyo, tarix yoki adabiyot fanlarini alohida emas, balki hayotiy muammolarni hal etishga qaratilgan yagona tizim sifatida ko'radilar. Masalan, tabiatshunoslik darsida ekologik muammolarni o'rganish geografiya, biologiya va kimyo bilimlarini birlashtirishni talab qiladi. Bu esa o'quvchilarda chuqurroq tushuncha hosil qiladi va ularni real hayotga tayyorlaydi.

Ilmiy asoslar:

1.Integratsiyalashgan ta'limning nazariy poydevori ko'plab olimlar asarlarida uchraydi:

2.Ya.A. Komenskiy ta'lim jarayonida tabiat va jamiyat hodisalarini yaxlitlikda o'rganish zarurligini ta'kidlagan.

3.J. Dyui esa bilimlarning hayot bilan bog'liqligini asoslab, amaliyotga yo'naltirilgan integratsiyalashgan ta'lim g'oyasini ilgari surgan.

4.L.S. Vygotskiy o'quvchilarning rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatgan. Bu esa integratsiya jarayonida fanlararo muloqot va hamkorlikning muhimligini tasdiqlaydi.

5.J.Piaget kognitiv rivojlanish nazariyasida bolaning bilimlarni bosqichma-bosqich, yaxlit tizim sifatida o'zlashtirishini ilmiy asoslab bergan.

Demak, integratsiyalashgan ta'lim nafaqat didaktik zarurat, balki psixologik-pedagogik qonuniyatlarga ham asoslanadi.

Integratsiyalashgan ta'limning maqsadi:

- O'quvchilarda yaxlit dunyoqarashni shakllantirish;
- Bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish;
- O'quvchilarni mustaqil va kreativ fikrlashga o'rgatish;
- anlararo aloqadorlik orqali bilimlarni chuqurlashtirish;
- XXI asr ko'nikmalarini – tanqidiy fikrlash, hamkorlikda ishlash va innovatsion yondashuvni shakllantirish.

Xulosa qilib aytganda, integratsiyalashgan ta'lim zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ta'lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi. U turli

fanlar, metod va texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali bilimlarni yaxlit shaklda o'quvchilarga yetkazishni ta'minlaydi. Shu orqali o'quvchilar olamni bir butun tizim sifatida idrok etadilar, olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Integratsiyalashgan ta'limning pedagogik asoslari shaxsga yo'naltirilganlik, amaliyotga yaqinlashtirish, fanlararo bog'liqlik, tizimlilik, innovatsionlik kabi tamoyillarga tayanadi. Bu tamoyillar ta'limni faqat nazariy bilim berishga emas, balki shaxsning intellektual, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, XXI asr ko'nikmalarini – tanqidiy fikrlash, kreativlik, muloqot va hamkorlikda ishlashni shakllantirishda integratsiya o'zining samaradorligini ko'rsatmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar ham integratsiyalashgan yondashuvni rivojlantirishga qaratilgan. STEAM dasturlari, modulli ta'lim, loyihaviy faoliyat kabi innovatsion shakllar integratsiyaning amaliy ifodasi sifatida tatbiq etilmoqda. Jahon tajribasida ham integratsiya raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning muhim omili sifatida e'tirof etilgan. Shunday qilib, integratsiyalashgan ta'limning pedagogik asoslarini chuqur o'rganish va ularni amaliyotga samarali tatbiq etish – kelajak avlodni global o'zgarishlarga moslashuvchan, bilimli, kreativ va raqobatbardosh shaxs sifatida tarbiyalashning eng muhim yo'llaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduqodirov A.A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: "O'qituvchi", 2021.
2. Komenskiy Buyuk didaktika Moskva 1982
3. Meliyeva D.O. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini innovatsion yondashuv asosida takomillashtirish mexanizmi. – Inter education & global study, 2025.
4. Мелиева, Д. (2024). Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarining mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirishning davlat miqyosidagi ahamiyati. Журнал универсальных Научных исследований, 2(5), 1106-1108.
5. Qodirova M., Rustamova S. Pedagogik mahorat va kreativlik asoslari. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022.